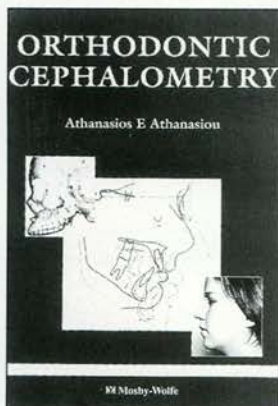

Boekbesprekingen

A.E. Athanasiou, red. *Orthodontic cephalometry*. 296 bl., geïll. London: Mosby-Wolfe, 1995. Prijs £ 85.00. ISBN 0 7234 2045 9.

Dit boek behandelt de in de orthodontie gebruikte cephalometrie in 13 hoofdstukken, waaraan 20 auteurs uit Amerika en Europa hebben bijgedragen. Het gaan in op de verschillen-

de aspecten van de röntgencephalometrie te beginnen bij de technische aspecten van het maken van een kwalitatief goede headplate. In de volgende hoofdstukken wordt uitgebreid ingegaan op de anatomie van schedel en aangezicht en hoe die te herkennen is op een laterale schedelröntgenopname. Verder worden superpositietechnieken en de mogelijkheden en beperkingen van röntgencephalometrisch onderzoek belicht. Slechts zelden wordt in dit soort tekstboeken aandacht besteed aan niet-orthodontische pathologie die op laterale schedelröntgenopnamen

kan worden waargenomen. Als zodanig kan hoofdstuk 8 voor veel klinici een 'eye-opener' zijn. De foto's die in dat hoofdstuk besproken worden, zijn afkomstig uit de specialistenopleiding van de University of Connecticut. Zij laten de pathologie zien die in 3 jaar tijd op in het totaal 400 foto's te vinden was. De prevalentie van pathologische bevindingen bleek 4% te zijn! Ook het hoofdstuk waarin minder vaak gebruikte cephalometrische maten zoals de afmetingen van het palatum molle, de positie van het os hyoideum en de bepaling van de tongpositie besproken worden, is leerzaam. De laatste hoofdstukken gaan in op de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van digitale röntgen- en computercephalometrie.

Voordeel van dit boek is dat het niet *in extenso* de talloze analyses bespreekt, die er in de röntgencephalometrie bestaan. Volstaan wordt met een duidelijk overzicht van de meest gebruikte analyses. De geïnteresseerde lezer die meer informatie wil hebben, kan die gemakkelijk opzoeken aan de hand van de sleutelpublicaties die bij iedere analyse zijn gegeven. Het boek kan een goed startpunt zijn voor de beginner in de röntgencephalometrie. Anderzijds biedt het ook voldoende informatie om een bruikbaar tekstboek te zijn voor de specialistenopleiding orthodontie.

A.M. Kuijpers-Jagtman, Nijmegen

M.A. Lie. *Factors associated with susceptibility to gingival inflammation*. 205 bl. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, 1997. Academisch proefschrift.

Op 26 juni 1997 is mevrouw M.A. Lie gepromoveerd op een onderzoek naar factoren die geassocieerd zijn met de vatbaarheid van tandvleesontsteking. Van ontstekingsprocessen die zo goed gereguleerd worden en die multifactorieel bepaald zijn, is het een groot probleem om de afzonderlijke factoren te bepalen. Immers, bij regulatie-processen kunnen voor de afzonderlijke factoren compensatiemechanismen aanwezig zijn, waardoor het lijkt alsof ze in het geheel geen rol spelen bij het proces.

Achteraf gezien is het dan ook niet geheel te verwonderen dat de uitkomst van een aantal onderzochte parameters negatief blijkt te zijn. Zo kan de promovenda vanuit een gedegen opgezet onderzoek geen relatie aantonen tussen de parodontale status en bloedgroepreactiviteit en secretor status. Van de onderzochte micro-organismen bleek dat alleen *Prevotella intermedia* vaker voorkomt bij personen met aanhechtingsverlies. Evenmin blijken er duidelijke verschillen te zijn in de orale microflora tussen personen die gevoelig zijn voor de inductie van experimentele gingivitis en personen die hiervoor ongevoelig zijn. Wanneer experimentele gingivitis wordt geïnduceerd dan is de hoeveelheid plaque na 14 dagen niet verschillend voor rokers en niet-rokers, terwijl de mate van bloeding het hoogst was voor de niet-rokers. De verschillen in de bloedingsindex blijken niet gecorreleerd te zijn met speeksel immunoglobuline A, dat is de belangrijkste immunoglobuline in speeksel. Evenmin is de mate van bloeding gecorreleerd met de concentratie en de output van speeksel cystatinen, dat zijn remmers van proteolytische enzymen. Wel kon de cystatine-activiteit in speeksel, die als maat voor ontsteking gebruikt kan worden (zie dissertatie mw. Dr. Y.M.C. Henskens, 1994) bij niet-rokers verlaagd worden door initiële parodontale therapie. Bij rokers was de cystatine-activiteit al verlaagd tijdens experimentele gingivitis.

Uit het gehele onderzoek komt naar voren hoe ingewikkeld het is om het ontstekingsproces te ontrafelen in afzonderlijke endogene factoren. Wel kwam naar voren dat roken als exogene factor een negatieve invloed heeft op parodontale gezondheid, hoewel de mate van bloeding verminderd is.

Ook is duidelijk dat er nog zeer veel fundamenteel onderzoek nodig is voordat de parodontoloog zonder patiënten komt te zitten.

A. van Nieuw Amerongen, Amsterdam

E.M.L. Haagedoorn, I. van der Waal. *Oncologie voor de tandheelkundige professie*. 370 bl., geïll. Assen: Van Gorcum, 1997. Prijs f 85,00. ISBN 90 2323 192 9.

Het onderwijs in de oncologie aan studenten van de faculteit der Medische Wetenschappen in Groningen heeft de basis gevormd voor het boek 'Oncologie voor de medicus practicus' (Van Gorcum, 1992). Dit werd vervolgens in het Engels vertaald en nu is er dan een bewerking voor de tandheelkundige professie.

Het boek is onderverdeeld in drie delen: A. Algemene inleiding klinische oncologie; B. Primaire tumorlokalisaties; en C. Pijnbestrijding, voedingsbeleid, mondzorg en medisch-maatschappelijke aspecten. In deel A wordt een overzicht gegeven van de principes van de kankergeneeskunde. Aan bod komen stagering, histopathologische diagnostiek en uitgangspunten bij de behandeling. In deel B worden de belangrijkste lokalisaties van primaire tumoren besproken. Achtereenvolgens komen steeds epidemiologie, pathologie, klinische verschijningsvormen, diagnostiek, behandeling, prognose en follow-up aan bod. Deel C is minder gestructureerd en bevat een overzicht van de genoemde onderwerpen.

De tekst is overzichtelijk weergegeven in paragrafen, wat met behulp van de uitgebreide inhoudsopgave en index effectief zoeken vergemakkelijkt. Deze paragrafen zijn telkens op de rechterpagina afgedrukt; de linkerpagina bevat vragen voor zelftoetsing die corresponderen met de tegenover gelegen

tekst. Elk hoofdstuk wordt voorafgegaan door een opsomming van de leerdoelen en afgesloten met een samenvatting.

Kanker is een zeer frequent voorkomende ziekte en zal naar verwachting steeds vaker voorkomen door toename van het aantal ouderen in de samenleving en verbeterde behandelmethoden. De tandheelkundige professie heeft niet alleen te maken met primaire tumoren in het hoofd-halsgebied, maar veel vaker met mensen die een andere vorm van kanker hebben of er voor zijn behandeld. Door de overzichtelijke samenvattingen en de vragen voor zelftoetsing zullen in navolging van studenten geneeskunde nu ook studenten in de tandheelkunde beschikken over een handzaam leerboek voor de oncologie. Doordat het boek in een sfeer van consensus is geschreven, wordt de lezer voorzien van informatie die is getoetst aan de inzichten van een groot aantal deskundigen. Om deze reden is het tevens een uitstekend naslagwerk voor tandartsen, orthodontisten, kaakchirurgen en mondhygiënistten.

L.E. Smeele, Amsterdam

G. Dimitroulis. *A synopsis of minor oral surgery*. Oxford: Wright Butterworth-Heinemann, 1997. 243 bl., geïll. Prijs £ 19.99. ISBN 0 7236 1094 0.

In dit boek wordt een beknopt overzicht gegeven van een aantal verrichtingen op 'mondheelkundig' terrein die een daarin geïnteresseerde tandarts algemeen-practicus zou kunnen uitvoeren. De beschreven verrichtingen variëren van het (chirurgisch) verwijderen van gebitselementen en apexresecties tot eenvoudige preprothetische ingrepen, biopsieën en verwijdering van speekselstenen. Aangezien de auteur uitgaat van de klinische situatie zoals deze in Groot-Brittannië en de Verenigde Staten bestaat, wordt bijzondere aandacht geschonken aan het zogenaamde 'written consent' en de behandeling onder algehele anesthesie. Tevens wordt het antibioticagebruik voor een groot aantal situaties beschreven. Veelal worden antibiotica sneller geïndiceerd en langduriger toegepast dan in Nederland gangbaar is.

Voor de gemiddelde Nederlandse tandarts is het boek geen aanrader. Vooral vanwege het feit dat enerzijds een belangrijk deel van de hierin beschreven kennis tot zijn basiskennis behoort, niet op de Nederlandse situatie van toepassing is en anderzijds het voor een deel ingrepen betreft die hij/zij gewoonlijk niet in zijn eigen praktijk uitvoert maar waarvoor hij de patiënt doorverwijst naar de kaakchirurg. Het boek zou eventueel van nut kunnen zijn als naslagwerk voor die tandartsen die af en toe, maar niet erg regelmatig, chirurgische ingrepen in de mondholte uitvoeren.

A. Vissink, Tynaarlo

E.A. Al Yami. *Orthodontics: treatment need and treatment outcome*. 165 bl. Nijmegen: Katholieke Universiteit Nijmegen, 1997. Academisch proefschrift. ISBN 90 9010788 6.

Teneinde kosten, risico's en beperkingen van een orthodontische behandeling goed te kunnen afwegen tegen de voorde-

len ervan zijn er meetinstrumenten ontwikkeld waarmee de behandelingsbehoefte en de kwaliteit van behandelingen zo objectief mogelijk kunnen worden vastgesteld. De in dit proefschrift beschreven onderzoeken kunnen worden beschouwd als een vervolg op de Nijmeegse dissertatie van Peerlings, waarin een methode is onderzocht voor het meten van de esthetiek van een lachend gezicht. In het proefschrift van Al Yami wordt tevens gebruikgemaakt van de 'Index of Orthodontic Treatment Need' (IOTN) en de 'Peer Assessment Rating' (PAR) index.

De promovendus onderzocht in hoeverre er een verband bestaat tussen de esthetiek van het gebit volgens de Esthetische Component (AC) van de IOTN en de esthetiek van het gelaat gemeten met behulp van de methode van Peerlings. Aan de hand van gebitsmodellen werden veranderingen van de AC van jeugdige patiënten voor en na de orthodontische behandeling en tijdens de retentieperiode gemeten. De metingen van de faciale esthetiek werden met behulp van gelaatsfoto's uitgevoerd. Het bleek dat de esthetiek van het gebit en de esthetiek van het gelaat na de behandeling significant waren verbeterd. Er werd echter geen verband gevonden tussen veranderingen van de esthetiek van het gebit en die van de esthetiek van het gelaat.

Vervolgens wordt in het proefschrift aangetoond dat de PAR-score van onbehandelde individuen gemiddeld niet significant verandert tussen de 12 en 22 jaar. Individuele veranderingen in de PAR-score hingen samen met veranderingen in de omgekeerde sagittale overbeet en de sagittale overbeet. Uit metingen (IOTN) van de behandelingsbehoefte van patiënten voorafgaande aan de behandeling en 5 jaar na retentie bleek dat vóór de behandeling 83% van de patiënten duidelijk behandeling behoefden, 5 jaar na retentie nog maar voor 10% van de patiënten.

Tevens werden met behulp van de PAR-index de resultaten na de behandeling nagegaan van patiënten die in de leeftijdsperiode van 13 tot 16 jaar waren behandeld. De gemiddelde verbetering van de PAR was 69%. Slechts 4% van de patiënten vertoonde na afloop van de behandeling een perfecte sagittale occlusie ter plaatse van de zijdelingse delen. Het bleek dat 20 jaar na retentie 64% van de verkregen resultaten behouden was gebleven. Relatief gezien traden de meeste veranderingen tijdens de eerste 2 jaar na retentie op. Naarmate de retentie op jongere leeftijd was beëindigd traden er gemiddeld meer veranderingen op. Het proefschrift toont aan dat de veranderingen in de PAR na de behandeling niet verschillen voor de klassen volgens Angle.

De belangrijkste conclusie die op grond van dit proefschrift kan worden getrokken, is dat gemiddeld een derde van het totale behandelingsresultaat uiteindelijk verloren gaat. Bovendien laat het onderzoek zien dat de PAR-index duidelijke tekortkomingen vertoont. De auteur pleit voor de totstandkoming van één index die kan worden gebruikt voor het vaststellen van behandelingsbehoefte en behandelingsresultaat.

H.J. Rimmeling, Almelo

W.A.M. van der Kwast e.a. (red.). *Het tandheelkundig jaar 1997*. 214 pag., geïll. Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum, 1997. Prijs f 110,00. ISBN 90 313 2132.

De formule van 'Het tandheelkundig jaar' is in de achttiende editie nog altijd gelijk aan die van de eerste. In ongeveer tweehonderd pagina's worden rond de twintig artikelen gepresenteerd over uiteenlopende tandheelkundige onderwerpen. Zo komen dit jaar zaken aan de orde als metabolisme van cortisol, slijmvliesirritaties, halitosis, elektrische tandenborstels,

slijtage van composieten en glasionomeercementen, veneer-restauraties, amalgaamkronen, implantaten in het front en additieve tandheelkunde. Een specifiek parodontologisch onderwerp ontbreekt in deze uitgave.

Er is de afgelopen achttien jaar veel veranderd in de tandheelkundige zorgverlening. Niet in de laatste plaats geldt dit voor het kwaliteitsdenken. Van de tandarts wordt verwacht dat hij systematisch werkt aan kwaliteitsbevordering. In zo'n systeem past de uitvoering van 'evidence based dentistry', waarvoor gestructureerde nascholing nodig is. De vraag rijst, wat de plaats van 'Het tandheelkundig jaar' is bij deze nascholing.

Zo is dit jaar bijvoorbeeld een prachtige bijdrage opgenomen over tandpasta's. De tandarts (en de mondhygiënist) raakt hiermee volledig up-to-date en kan zijn patiënt individueel voorlichten op basis van de meest recente inzichten. In een ander artikel wordt beschreven hoe in ontwikkelingslanden zonder elektriciteit caviteitspreparaties worden verricht met glazuurmessen en excavatoren. De aanbeveling om deze methode, vooruitlopend op de resultaten van zorgvuldig onderzoek, ook toe te passen bij bepaalde patiëntencategorieën in het Westen, wekt enige verbazing.

Opvallend is ook de waarschuwing tegen overbehandeling met implantaten door een dummy van conventioneel brugwerk extra te verankeren met een naaldimplantaat. Zou iemand in Nederland dit ooit doen?

Er werkten twee Belgische redacteurs mee aan dit boek. De tien Belgische auteurs in dit 'Jaar' komen eveneens allen uit Leuven. Eén van deze tien komt overigens alleen op de auteurslijst voor en wordt niet bij een artikel genoemd.

Geleidelijk begint het toch te wringen dat de redactie geen verantwoording aflegt over haar beleid. Wat is thans haar doel met deze uitgave? Welke criteria worden gehanteerd bij de selectie van onderwerpen en auteurs? Hoe worden de manuscripten beoordeeld? Dat neemt niet weg dat de redactie ook dit jaar weer een onderhoudende tandheelkundige 'leesportefeuille' heeft gepresenteerd, waarin iedere algemeen-practicus wel iets van zijn gading zal vinden.

J. den Dekker, Amsterdam

G.L. de Lange, H.J.A. Meijer, R.P. van Oort, H. Reitsem. *Suprastructuren op implantaten.* 235 bl., geïll. Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum, 1997. Prijs f 275,00. ISBN 90 313 18337.

In 1991 verscheen onder supervisie van de eerste auteur een boek over tandheelkundige implantaten. Daarin kwamen de achtergronden en de principes bij de toepassing van implantaten in de mond aan de orde. Nu, zes jaar later, verschijnt een volgend boek onder de leiding van deze auteur dat perfect 'the state of the art' van dit moment weergeeft. Meer nog dan in het eerste boek wordt in deze uitgave het prothetisch probleem als uitgangspunt gekozen. In het voorwoord schrijven de auteurs: 'Het is geen kunst een implantaat te plaatsen waar bot is. Het is wel een kunst het implantaat zodanig te plaatsen dat het prothetisch gezien optimaal bruikbaar is. Daarbij gaat het niet alleen om occlusale steun, maar ook om esthetiek, functie en spraak. Meer en meer breekt het besef door dat het de prothetiek is die de implanto-

logie dicteert en niet andersom. Vanuit die visie is dit boek geschreven.' Deze visie wordt consequent in het boek gevolgd.

Het boek is prachtig geïllustreerd met kwalitatief hoogwaardige kleurenafbeeldingen en overzichtelijke schema's. De teksten zijn helder en goed leesbaar. De literatuurverwijzingen zijn actueel.

De inleidende hoofdstukken behandelen de onderwerpen 'onderzoek en indicatie', 'de algemeen-practicus als coördinator', 'de rol van het tandtechnisch laboratorium' en 'de verantwoordelijkheden en juridische aspecten'. Daarmee volgen de auteurs de moderne inzichten in de prothetische tandheelkunde, dat wil zeggen meer probleem- dan restauratief gericht, en houden ze nauwgezet rekening met de nieuwe wetten op het gebied van de gezondheidszorg. Zonder meer een 'pro' voor het boek.

Al met al kan ik dit boek iedereen aanbevelen die op een of andere manier met de implantologie in aanraking komt, en dat zijn alle tandartsen en kaakchirurgen.

M.A.J. van Waas, Bunnik

Recensie-exemplaren

Het merendeel van de hier aangekondigde uitgaven zal nog nader in één van de volgende afleveringen worden besproken:

1. H.T. Shillingburg e.a. *Fundamentals of fixed prosthodontics.* 3e druk. 560 bl, geïll. Londen: Quintessence Publishing Co. Ltd., 1997. Prijs £ 45.00. ISBN 0 86715 201 X.
2. I. Roitt, J. Brostoff, D. Male. *Immunologie.* 425 bl., geïll. Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum, 1997. ISBN 90 313 2011 0.
3. M.J. Engelman. *Clinical decisionmaking and treatment planning in osseointegration.* 219 bl., geïll. Chicago: Quintessence Publishing Co. Inc., 1996. Prijs £ 63,00.
4. K. van Dijk. *RF magnetron sputter deposition and characterization of CA₃(PO₄)₃OH-coatings.* 117 bl. Nijmegen: Katholieke Universiteit Nijmegen, 1997. Academisch proefschrift.
5. E.A.M. Kidd, S. Joyston-Bechal. *Essentials of dental caries.* 2e druk. 214 bl., geïll. Oxford: Oxford University Press, 1997. Prijs £ 27.50. ISBN 0 19 262691 4.
6. D.R. Johnson, W.J. Moore. *Anatomy for dental students.* 3e druk. 286 bl., geïll. Oxford: Oxford University Press, 1997. Prijs £ 32.50. ISBN 0 19 262673 6.
7. G. Roberts, P. Longhurst. *Oral and dental trauma in children and adolescents.* 104 bl., geïll. Oxford: Oxford University Press, 1997. Prijs £ 29.50. ISBN 0 19 262049 5.
8. R.R. Welbury. *Paediatric dentistry.* 402 bl., geïll. Oxford: Oxford University Press, 1997. Prijs £ 35.00. ISBN 0 19 262630 2.
9. E.A.M. Kidd, B.G.N. Smith. 7e druk. *Pickard's manual of operative dentistry.* 194 bl., geïll. Oxford: Oxford University Press, 1997. Prijs £ 29.50. ISBN 0 19 262609 4.
10. H.O. Trowbridge, R.C. Emling. *Inflammation. A review of the process.* 5e druk. 212 bl., geïll. Chicago: Quintessence Publishing Co. Inc., 1997. Prijs £ 32.00. ISBN 0 86715 310 5.
11. M. Degrange, J.-F. Roulet. *Minimally invasive restorations with bonding.* 283 bl., geïll. Chicago: Quintessence Publishing Co. Inc., 1997. Prijs £ 75.00. ISBN 0 86715 327 X.
12. W.J. O'Brien. *Dental materials and their selection.* 2e druk. 421 bl., geïll. Chicago: Quintessence Publishing Co. Inc., 1997. Prijs £ 45.00. ISBN 0 86715 297 4.

